Työ ja turva -osasto/AT

24.5.2018

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 62/2018)

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt lausuntoa julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden muuttamisesta. SAK:n näkemyksen mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu työttömien palveluprosessin avaaminen TE-toimiston lisäksi yksityisille palveluntuottajille ei ole mielekäs uudistus ennen varsinaista maakuntauudistuksen kasvupalvelu-uudistusta. Tämän lakiesityksen sijaan SAK olisi jatkanut jo aloitettuja työllisyyskokeiluja, joilla oli tarkoitus tähdätä maakuntauudistukseen valmistautumiseen. Esimerkiksi Pirkanmaan kuntakokeilusta on saatu hyviä tuloksia työllistymisessä, kun työttömät ovat saaneet kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyöverkostolta työttömän tarpeista lähteviä ja henkilökohtaisia palveluita.

Viranomaistehtävien siirto ja työttömien palvelut

TE-palveluiden tarjoaman palveluprosessin avaaminen yksityisille tahoille olisi merkittävä yhteiskunnallinen muutos. Lakimuutoksen voimaansaattaminen tapahtuisi nopealla aikataululla ja ilman laajaa yhteiskunnallista keskustelua. Nopeutetun eduskuntakäsittelyn vuoksi laki tulisi voimaan jo 1.10.2018. Aikataulu on riski kaikkien toimijoiden ja tietojärjestelmän vaatimien muutosten kannalta. Tällaisella aikataululla voimaansaatettu muutos saattaa viivästyttää etuuden maksamista ja aiheuttaa työttömälle epävarmuutta toimeentulossa.

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan esitetyillä lakimuutoksilla on tarkoitus mahdollistaa kasvupalveluiden ja maakuntauudistukseen valmistautuminen. SAK ihmettelee, miksi lausuntokierroksella olleen hallituksen esityksen otsikosta on poistettu sana *väliaikainen*. Jos lakimuutoksen tarkoitus on kokeilu, niin sekä hallituksen esityksen otsikossa että pykälissä pitäisi se mainita selvästi. Tässä esityksessä ei ole tehty niin. Esimerkiksi sanaa *kasvupalvelupilotti* ei mainita. Pykälissä ei puhuta piloteista vaan siitä, että työttömän palveluprosessin voi jatkossa hoitaa joko TE-toimisto tai yksityinen palvelutuottaja.

Palveluprosessin yksityistämistä perustellaan TE-palveluiden asiakaslähtöisyyden ja vaikuttavuuden parantamisella sekä yksilöllisemmällä palvelulla. Asiakaslähtöisyys ja vaikuttavuuden parantaminen ovat kannatettavia tavoitteita, mutta esityksessä ei tule ilmi tosiasiallisia perusteita, miten palveluiden yksityistäminen takaa nämä parannukset. Tavoitellut vaikutukset voitaisiin saada aikaan TE-palveluiden resurssien lisäämisellä. Suomen työttömyyden hoitoon osoittamat määrärahat eivät tällä hetkellä vastaa pohjoismaista tasoa.

SAK on huolissaan vaikeimmin työllistyvien palveluiden turvaamisesta. Olemme kommentoineet myös kasvupalvelulainsäädäntöön liittyvissä lausunnoissa, ettemme kannata työvoimapalveluiden siirtoa täysin markkinoille. SAK korostaa julkisten palveluiden roolia niin, että yksityiset palveluntuottajat sekä järjestöt voivat sitä täydentää. Näkemyksemme mukaan myös kunnalla julkisena toimijana pitäisi olla mahdollisuus toteuttaa palveluita ilman yhtiöittämistä.

Näin ollen palveluntuottajiksi mainittujen määritelmää on tarpeen täsmentää lisäämällä määritelmään kunta ja yhdistys. Tällöin 1 luvun kolmannen pykälän kohdan 4 a) teksti kuuluisi: *palveluntuottajalla* sitä kuntaa, yhdistystä, yhteisöä, säätiötä tai yksityistä elinkeinonharjoittajaa, jonka elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tai työ- ja elinkeinotoimisto on valinnut tuottamaan tässä laissa tarkoitettua palvelua tai hoitamaan työnhakijan palveluprosessiin liittyviä toimia.

Hallituksen esityksen mukaan viranomainen edelleen vastaisi työnhakijaksi rekisteröitymisestä, päättäisi palkkatuen myöntämisestä, työvoimakoulutukseen valitsemisista ja omaehtoisista opinnoista. Yksityinen palveluntuottaja voisi ilmeisesti vastata saman työttömän muusta palveluprosessista. Tämä vaikeuttaisi työttömän käsitystä siitä, mitkä asiat hänen tulee hoitaa viranomaisen ja mitkä palveluntuottajan kanssa. Lisäksi TE-toimiston tehtäväkenttä voi monimutkaistua, kun virkamiesten tehtäviin tulisi aiempaa enemmän valvontaa ja seurantaa.

Lakiuudistus ei saa toteutuessaan aiheuttaa aktiivimallin voimaantulon kaltaista laajaa epätietoisuutta TE-hallinnolle, etuuden maksajille ja työttömille. Kaikille osapuolille olisi selkeästi kerrottava kuka vastaa mistäkin palvelun osasta, prosessista, päätöksestä tai mihin päätöksistä voi valittaa.

Työttömien kolmen kuukauden välein tehtävät määräaikaishaastattelut laajennettiin koskemaan kaikkia työttömiä vuonna 2017. Silloin haastatteluja ja työllistymissuunnitelman laatimisia ei annettu yksityisille palveluntuottajille tehtäväksi. Tällöin todettiin, että nämä ovat viranomaistehtäviä. SAK ihmettelee, mikä on tosiasiallisesti muuttunut verrattuna aiempaan, että tehtävien siirto viranomaisilta yksityisille palveluntuottajille olisi nyt mahdollista.

Myös esimerkiksi valtioneuvoston oikeuskansleri totesi lausuntokierroksella olleesta luonnoksesta, että palvelujen ja toimien siirron tarkoituksenmukaisuutta oli perusteltu niukasti.

Taloudelliset vaikutukset ja tietoturva

Lakiesityksessä esitetään, että TE-toimistoissa käytetty noin 20 vuotta vanha URA-asiakastietojärjestelmä siirrettäisiin myös palveluntuottajien käyttöön. Siirron kustannuksien arvioidaan olevan vuosina 2018–2019

2,8–3,1 miljoonaa euroa. SAK katsoo, että näin vanhanaikaisen järjestelmän avaaminen voimaantulevan EU:n tietosuoja-asetuksen valossa yksityisille yrityksille ei ole kannatettava taloudellinen satsaus. Kasvupalveluita varten ollaan joka tapauksessa kehittämässä uutta asiakastietojärjestelmää. Resurssit tulisi kohdentaa sen valmiiksi saamiseen ennen maakuntauudista sen sijaan, että varat käytetään URA:n muokkamiseen.

Lisäksi kuluja syntyy palveluiden hankinnasta, viranomaisten kouluttamisesta hankintaan sekä yksityisten palveluntuottajien valvonnasta. Hallituksen esityksessä todetaan, että tutkimuskirjallisuus tarjoaa ristiriitaista tietoa työnvälityspalveluiden yksityistämisen tuloksista, kun esimerkiksi sen nettovaikuttavuutta on vaikea arvioida.

Tietosuojavaltuutetun toimisto totesi esityksen luonnoksesta lausunnossaan, että rekisteröityjen henkilötietojen käsittelyn asianmukainen turvallisuus ja suojaaminen olisi varmistettava käytönvalvonnan keinoin. Eduskuntaan tulleessa hallituksen esityksessä todetaan, että tietojärjestelmien kehittäminen on osa lainsäädännön toimeenpanoa ja että toimeenpanon käytännön ratkaisuja ei kaikilta osin ratkaista säädösvalmistelussa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot: Työvoimapoliittinen asiantuntija Alli Tiensuu, SAK ry, alli.tiensuu@sak.fi